

RELATIES, STRESS EN AGRESSIE IN TIJDEN VAN CORONA IN BELGIË: VOORNAAMSTE BEVINDINGEN OVER DE EERSTE VIER WEKEN VAN DE CORONAMAATREGELEN

Rapport 1 - 13 mei 2020

Een onderzoek onder leiding van Prof Ines Keygnaert & Prof Christophe Vandeviver,
Universiteit Gent

In totaal vulden 4047 mensen de eerste onlinevragenlijst volledig in.

GEMENGDE GEVOELEN OMTRENT DAGELIJKS LEVEN, RELATIES EN SOCIALE CONTACTEN

- Voor 71% veranderde de **werksituatie**, vaak gaat het hierbij om (meer) telewerk.
- 30% heeft het moeilijk om **financieel** rond te komen, de helft daarvan vindt het nog moeilijker om rond te komen dan voorheen.
- 41% spendeerde minder dan 1 uur per dag **buiten** zijn/haar huis of tuin.
- 70% is tevreden over zijn/haar **online contacten**, maar slechts 35% is dit ook over zijn/haar **fysieke sociale contacten**.
79% is tevreden met zijn/haar **partnerrelatie**, maar 48% is tevreden met zijn/haar **seksuele leven**.

STRESS TIJDENS DE EERSTE VIER WEKEN VAN CORONAMAATREGELEN WAS TE HOOG

- 56% vertoonde een hoger dan gemiddeld **stressniveau**. Verhoogde stress draagt niet alleen bij tot heel wat gezondheidsklachten, het is ook een risicofactor voor het ontstaan en voor het verder zetten van verschillende vormen van geweld.
- 26% vertoonde zelfs symptomen van een **Acute Stressstoornis**¹. Bij gebrek aan hulp lopen zij het risico op het ontwikkelen van een Posttraumatische stressstoornis.
- 43% vertoonde een problematisch **alcoholgebruik**. Problematisch alcoholgebruik wil niet noodzakelijk zeggen dat men al afhankelijk is van alcohol, maar wel dat men een drinkpatroon vertoont dat leidt tot lichamelijke, psychische of sociale problemen.
- 12% gebruikte **kalmerings- en/of slaapmiddelen**.
6% had **suïcidale gedachten**. De helft van hen had deze gedachten nog nooit voor Corona.

1 OP 4 KENT AGRESSIE TIJDENS EERSTE VIER WEKEN VAN CORONAMAATREGELEN

- In totaal gaf 25% aan direct of indirect blootgesteld te zijn aan **geweld**.
- Dit kan gaan om **3 vormen**: psychologisch geweld (vb. kleineren, beledigen, intimideren), fysiek geweld (vb. slaan, neersteken, wurgen) en/of seksueel geweld (vb. exhibitionisme, ongewenste aanrakingen, verkrachting).

20% DIRECT GEWELD

- 20% gaf aan **zelf** een vorm van geweld te hebben meegemaakt (22% van de vrouwen en 15% van de mannen).
- Deze slachtoffers vertonen zowel meer algemene stress symptomen als symptomen van een Acute Stressstoornis dan zij die geen slachtoffer werden.
- Deze slachtoffers rapporteren een hoger gebruik van kalmerings- en/of slaapmiddelen dan zij die geen slachtoffer werden.
- De pleger is het vaakst de (ex-)partner, en dit voor de drie geweldsvormen (respectievelijk 51%, 45% en 72%). Voor fysiek geweld wordt in 30% van de gevallen de (plus)kind(eren) als pleger aangeduid.

15% INDIRECT GEWELD

- 15% stelt dat **iemand anders** waarmee ze nu samenleven geweld heeft meegemaakt (15% van de vrouwen en 14% van de mannen).
- Opvallend is dat heel wat respondenten zichzelf als **pleger** hiervan aanwijzen, en dit voor de 3 geweldsvormen (respectievelijk 34%, 31% en 12%).
- Bij fysiek geweld is in 29% van de gevallen de pleger een (plus)kind.

¹ Deze stoornis kan ontstaan nadat iemand blootgesteld werd aan een traumatische gebeurtenis en ten gevolge daarvan onmiddellijk na deze gebeurtenis stress gerelateerde klachten ervaart zoals herbelevingen, angst, somberheid, prikkelbaarheid en slaapproblemen.

- Kinderen zijn ook vaak het **slachtoffer** van geweld (respectievelijk 34%, 60% en 23%).

SLACHTOFFERS EN HUN OMGEVING ZOEKEN WEINIG HULP, BIJNA NIEMAND DEED AANGIFTE NA GEWELD TIJDENS EERSTE VIER WEKEN VAN CORONAMAATREGELN

- 32% van de slachtoffers lichtte de **persoonlijke omgeving** niet in.
- 77% van de slachtoffers zocht geen hulp bij een **professionele instantie**.
- 49% van de slachtoffers stelt geen hulp nodig te hebben, terwijl ook 12% gelooft dat hulp niets aan hun situatie gaat veranderen.
- 96% van de slachtoffers deed geen melding bij de **politie**.
- 75% stelt dat het geweld niet ernstig genoeg was om te melden bij de politie. 7% is overtuigd dat de politie niets zou ondernemen.

1. Waarom een studie naar Relaties, Stress en Agressie ten tijde van Covid-19 in België?

Sinds 13 maart 2020 zijn verscheidene maatregelen van kracht omtrent *social distancing*. Blijf in uw kot was hierbij de boodschap en het werk- en sociale leven van velen veranderde hierdoor drastisch. Deze veranderingen kunnen grote gevolgen hebben voor het mentaal welzijn van mensen, hun relaties, stressgevoelens en agressie in de thuissituatie. In de landen waar reeds eerder doorgedreven *social distancing* maatregelen werden genomen en thuis blijven verplicht was, zijn grote toenames van geweld in gezinnen en tussen partners gemeld. Maar hoe is de situatie in België? Hieronder bespreken we de eerste resultaten van het onderzoek "Relaties, Stress en Agressie ten tijde van Covid-19 in België", uitgevoerd door de UGent onder leiding van Prof. Ines Keygnaert & Prof. Christophe Vandeviver.

Dit rapport geeft de eerste resultaten weer van de online vragenlijst die door mensen in België van 16 jaar en ouder tussen 13 april en 27 april 2020 zijn ingevuld. De studie is verspreid via de pers, via sociale media, via organisaties en hulpdiensten, via professionele en persoonlijke netwerken van de onderzoekers enzoverder. De vragenlijst kon in het Nederlands, Frans, Duits en Engels ingevuld worden. In totaal vulden in die periode 4047 personen, ouder dan 16 jaar en woonachtig in België, de vragenlijst volledig in. De deelnemers zijn voornamelijk vrouwen (75%), hadden een gemiddelde leeftijd van 42 jaar en de overgrote meerderheid heeft een hogere opleiding voltooid (82%). 80% van de deelnemers gaf aan dat ze aan het vervolgonderzoek willen deelnemen. Deze dataverzameling zal half mei starten. Op die manier kunnen we nagaan in welke mate de impact van Coronamaatregelen een effect heeft op relaties, stress en agressie evolueert.

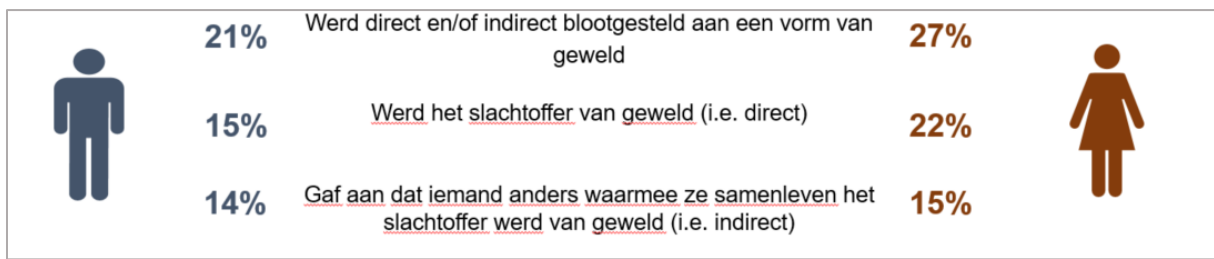
Tabel 1: Toegepaste definities van geweld

Psychologisch geweld	1) iemand beledigen kleineren om wat deze persoon deed of zei
	2) iemand intimideren (vb. schreeuwen, voorwerpen breken, zeggen dat ze je zullen pijn doen of vermoorden, of dreigen met zelfmoord)
Fysiek geweld	1) iemand fysiek pijn doen of aanvallen (vb. duwen, slaan, schoppen, bijten, aan haren trekken, voorwerp gooien naar hem/haar)
	2) iemand (neer)steken, verbranden, verminken, wurgen, dit proberen of proberen iemand te vermoorden

**Seksueel
geweld**

- 1) Seksueel geweld zonder fysiek contact
  - a) Exhibitionisme (intieme lichaamsdelen aan iemand rechtstreeks of online laten zien)
  - b) Iemand dwingen om zijn/haar intieme lichaamsdelen online of rechtstreeks te laten zien
- 2) Seksueel geweld met fysiek contact
  - a) Iemand ongewenst kussen
  - b) Iemand ongewenst strelen of wrijven tegen diens intieme lichaamsdelen
- 3) Verkrachting
  - a) Met iemand seks hebben (of dit proberen) tegen diens wil
  - b) Iemand dwingen om penis, vinger(s) of object(en) in iemands anders of eigen mond, vagina of anus te steken tegen diens wil.

2. Eén op 4 geeft aan tijdens de eerste vier weken van de coronamaatregelen geweld te hebben meegemaakt.

Na verschillende vragen over relaties en stress, peilden we hoe vaak deelnemers in de afgelopen vier weken (i.e. de eerste vier weken van de coronamaatregelen) met agressie te maken hebben gehad. Zowel vormen van **psychologisch geweld** (vb. kleineren, beledigen, intimideren), **fysiek geweld** (vb. duwen, slaan, voorwerpen gooien, neersteken, wurgen, ...) als **seksueel geweld** zijn bevroegd (zie tabel 1). Seksueel geweld omvat zowel vormen zonder fysiek contact (i.e. vb. exhibitionisme, gedwongen worden om intieme lichaamsdelen te laten zien) als vormen met fysiek contact (vb. ongewenste aanrakingen, ongewenst kussen) en (poging tot) verkrachting. We gingen voor elk van die vormen na of de deelnemers dit **zelf** hebben meegemaakt, en of ze op de hoogte waren dat **iemand anders** waarmee ze samenleven dit meemaakte. In totaal gaf 25% aan direct of indirect aan geweld te zijn blootgesteld.

Direct geweld: 1 op 5 maakte zelf geweld mee

20% van de deelnemers gaf aan **zelf** een vorm van geweld te hebben meegemaakt in de eerste vier weken van de coronamaatregelen (22% van de vrouwen en 15% van de mannen). Met uitzondering van psychologisch geweld (21% van de vrouwen en 15% van de mannen), lijken **mannen en vrouwen** in gelijke mate het slachtoffer te zijn. 3% werd slachtoffer van fysiek geweld (3% van de vrouwen en 2% van de mannen) en 2% van seksueel geweld (2% van de vrouwen en 2% van de mannen).

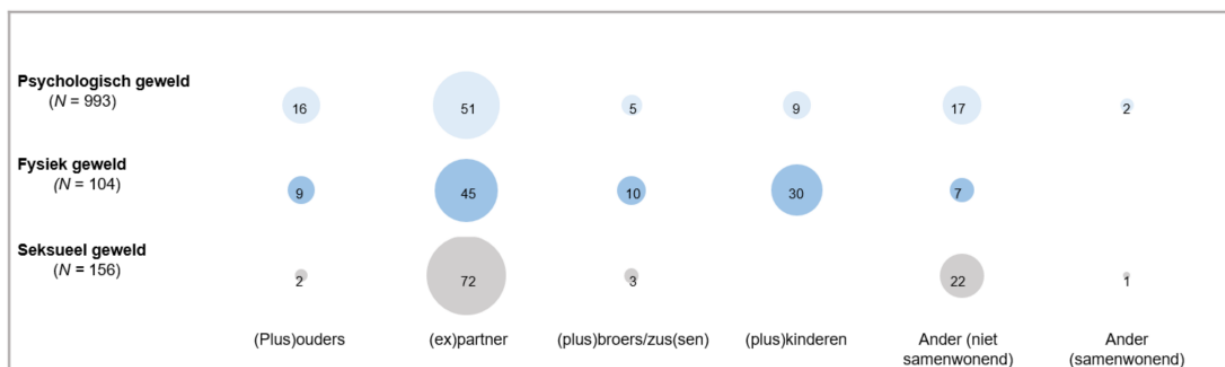
Deelnemers met een middelbare school **opleiding** of lager rapporteerden significant meer psychologisch geweld in vergelijking met deelnemers met een hogere opleiding. Daarnaast rapporteerden zij die (meer) moeite hebben om **financieel** rond te komen tot tweemaal meer psychologisch (27% versus 16%), fysiek (4% versus 2%) als seksueel geweld (4% versus 1%) dan diegenen die gemakkelijk(er) rondkomen. Deelnemers die **tevreden** zijn met hun huidige relatie

rapporteren significant minder psychologisch (13% versus 48%), fysiek (1% versus 14%) en seksueel geweld (1% versus 10%) in vergelijking met deelnemers die aangaven niet tevreden te zijn met hun huidige relatie. Tot slot blijkt seksuele tevredenheid gepaard te gaan met een significant lagere mate van psychologisch en fysiek geweld.

Psychologisch geweld scoort niet alleen in cijfers hoog, maar ook de **impact** van het geweld valt de slachtoffers zwaar. Meer dan vier op de tien deelnemers die slachtoffer werden van zowel psychologisch als fysiek en/of seksueel geweld, gaf immers aan dat het psychologisch geweld de grootste impact op hen had.

De (ex)partner wordt het vaakst als de **pleger** van het geweld aangeduid, ongeacht de geweldsvorm (51% voor psychologisch geweld, 45% voor fysiek geweld en 72% voor seksueel geweld). Daarnaast blijken de plegers bij fysiek geweld vaak (plus)kinderen (30%) te zijn en bij psychologisch en seksueel geweld iemand waarmee het slachtoffer niet samenwoont (respectievelijk 17% en 22%).

Figuur 1: plegers direct geweld (%)

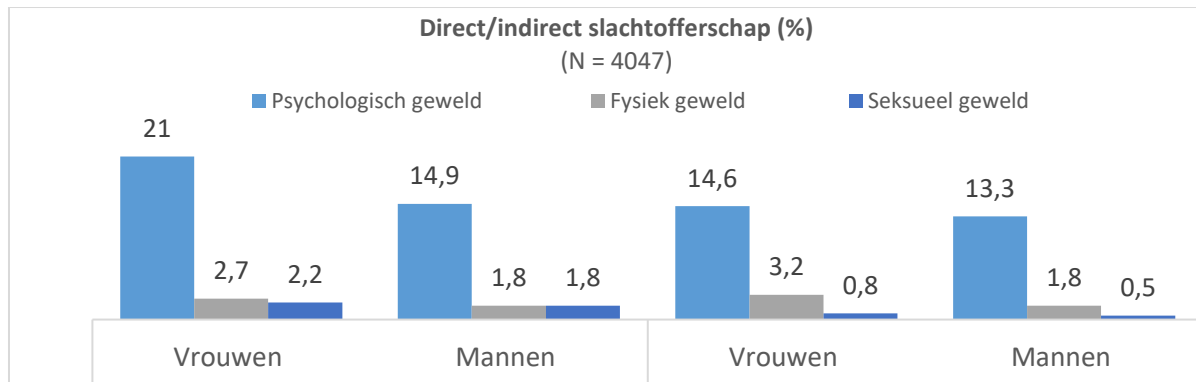
Indirect geweld: 1 op 6 weet dat iemand anders waarmee ze samenleven nu geweld meemaakte

15% van de deelnemers gaf aan dat ze op de hoogte zijn dat **iemand anders** waarmee ze samenleven geweld heeft meegemaakt in de eerste vier weken van de coronamaatregelen (15% van de vrouwen en 14% van de mannen). 14% geeft aan op de hoogte te zijn van psychologisch geweld, 3% van fysiek geweld en 1% van seksueel geweld. Vrouwen lijken in gelijke mate op de hoogte te zijn van het geweld als mannen, behalve voor fysiek geweld (3% van de vrouwen en 2% van de mannen).

De (ex)partner is in 17% van de gevallen de **pleger**, ongeacht de geweldsvorm (19% voor psychologisch geweld, 19% voor fysiek geweld en 15% voor seksueel geweld). Opvallend is dat de deelnemers vaak zichzelf aanwijzen als pleger van geweld ten aanzien van iemand waarmee ze samenwonen, en dit voor de 3 geweldsvormen (respectievelijk 34%, 31% en 12%). Bij fysiek geweld is in 29% van de gevallen de pleger een (plus)kind. Bij seksueel geweld gaat het vaak om iemand waarmee de deelnemer niet samenwoonde (54%).

De **slachtoffers** zijn vaak de (ex)partner (37% voor psychologisch geweld, 23% voor fysiek geweld en 50% voor seksueel geweld) en de (plus)kinderen (respectievelijk 34%, 60% en 23%).

Figuur 2: Prevalentie geweld in de eerste vier weken van de coronamaatregelen

3. Mentaal welzijn laat tijdens de eerste vier weken van de coronamaatregelen te wensen over

De coronamaatregelen kunnen op ieders mentaal welzijn een grote invloed uitoefenen. Geweld meemaken kan op zich ook grote (mentale) gezondheidsproblemen veroorzaken. De huidige situatie kan daarom voor slachtoffers van geweld als extra belastend worden beschouwd. Een slechtere mentale gezondheid is bovendien ook een risicofactor voor blootstelling aan geweld.

Stress, Acute stressstoornis en Post-traumatisch stressstoornis

Bij 56% van alle deelnemers (58% van de vrouwen en 57% van de mannen) lag het stressniveau in de eerste vier weken van de coronamaatregelen hoger dan in normale omstandigheden.² Stressniveaus waren bovendien hoger bij diegenen die blootgesteld werden aan geweld, ongeacht of zij hierbij zelf het slachtoffer waren dan wel iemand anders in het huishouden.

Daarnaast vertoonde 26% (28% van de vrouwen en 18% van de mannen) symptomen van Acute Stressstoornis (ASS)³ wat kan leiden tot de ontwikkeling van Posttraumatische stressstoornis (PTSS) in de toekomst indien er geen gepaste ondersteuning en zorg wordt geboden.

Symptomen van ASS zijn vaker gerapporteerd door personen die aangaven (in)direct psychologisch, fysiek en/of seksueel geweld te hebben meegemaakt in de eerste vier weken van de coronamaatregelen dan personen die geen geweld hebben meegemaakt.

² Stressniveau werd gemeten a.d.h.v. de 10 item Perceived Stress Scale schaal. Deze schaal hanteert een grenswaarde die aangeeft hoe hoog het stressniveau per geslacht in normale omstandigheden is. Een waarde boven deze grens wijst op een verhoogd stressniveau.

³ ASS werd gemeten a.d.h.v. de PC-PTSD-5 vragenlijst. De schaal bevraagt symptomen van ASS/PTSD. Indien de deelnemers aangeven meer dan 3 symptomen te hebben ervaren in de afgelopen vier weken is er sprake van ASS.

Alcohol en kalmeermiddelen

Meer dan 42% van de deelnemers rapporteerde problematisch alcoholgebruik in de eerste vier weken van de coronamaatregelen (43% van de vrouwen en 44% van de mannen).⁴ Vooral mannelijke slachtoffers van fysiek geweld en vrouwelijke slachtoffers van verkrachting vertonen een hoger alcoholgebruik.

12% van de deelnemers nam slaap- of kalmeringsmiddelen. Het gebruik blijkt bovendien samen te hangen met het meemaken van direct psychologisch, fysiek en seksueel geweld in de afgelopen vier weken.

Zelfmoordgedachten en -pogingen

Meer dan 6% van de deelnemers gaf gedurende het onderzoek aan dat ze suïcidale gedachten hadden in de eerste vier weken van de coronamaatregelen. Voor ongeveer de helft van hen was het de eerste keer dat ze deze gedachten hadden. Het aantal effectieve zelfmoordpogingen bleef beperkt (onder de 10 deelnemers) en 1% verwondde zichzelf. Voor ongeveer de helft van hen was dit de eerste maal dat dit gebeurde.

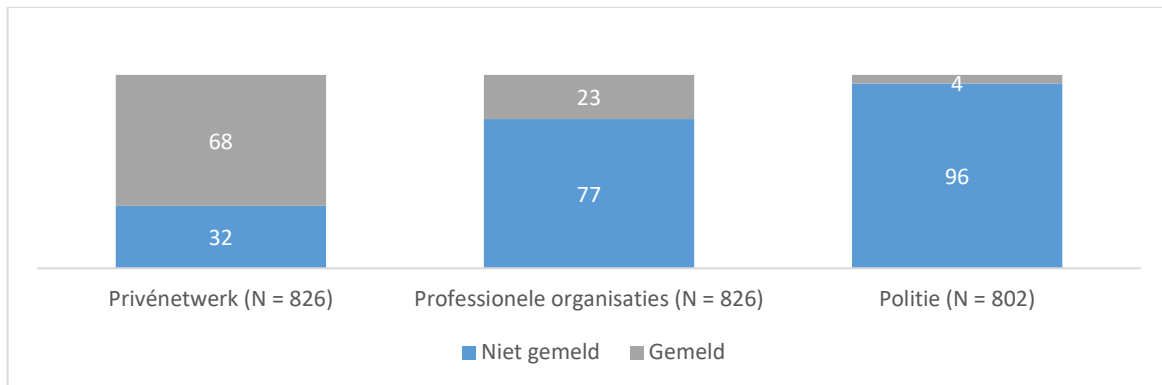
Tot slot is ook hier een duidelijk verband zichtbaar met het al dan niet meemaken van geweld. Deelnemers die aangaven suïcidale gedachten te hebben gehad in de eerste vier weken van de coronamaatregelen rapporteerden vaker direct slachtoffer te zijn geworden van psychologisch, fysiek en seksueel geweld in diezelfde periode en indirect slachtofferschap van psychologisch en fysiek geweld. Een gelijkaardig verband zien we voor zelfverwonding.

4. Weinig hulp en aangifte na geweld tijdens de eerste vier weken van de coronamaatregelen

De invoering van de lockdown en de bijhorende maatregelen kan een grote impact hebben op de beschikbaarheid van hulp aan slachtoffers. Onder normale omstandigheden ervaren slachtoffers heel vaak gevoelens van schaamte en schuld, vinden ze het moeilijk om hun verhaal te vertellen en is gepaste hulp zoeken en krijgen al niet evident. Door een gebrek aan gepaste hulp en steun kunnen echter ernstige gezondheidsklachten ontstaan. We wilden daarom nagaan of slachtoffers tijdens de eerste vier weken van de coronamaatregelen hulp zochten en zo niet wat hen tegenhield.

⁴ Problematisch alcoholgebruik werd gemeten aan de hand van de 3 item AUDIT screeningsschaal. Indien vrouwen een score ≥ 3 en mannen een score ≥ 4 rapporteren is er sprake van problematisch alcoholgebruik met een verhoogd risico op het ontwikkelen van een alcoholgebruiksstoornis.

Figuur 3: Melding van incident binnen private netwerk, aan professionele organisaties en de politie (%)

Persoonlijke omgeving wordt vaker over fysiek en emotioneel geweld ingelicht, meer dan de helft zweeg over seksueel geweld

De meerderheid van de mensen die zelf slachtoffer werden in de eerste vier weken van de coronamaatregelen, lichtte iemand uit hun **persoonlijke omgeving** in. 32% vertelde dit aan niemand (31% van de vrouwen en 41% van de mannen). Vooral slachtoffers van seksueel geweld (51%) houden het geheim voor hun persoonlijke omgeving (31% voor psychologische geweld en 37% voor fysiek geweld). Het taboe op seksueel geweld lijkt nog sterk aanwezig te zijn.

Minder dan 1 op 4 slachtoffers zocht professionele hulpverlening

Bovendien zocht de overgrote meerderheid (77%) van de slachtoffers **geen professionele hulpverlening** (77% van de vrouwelijke slachtoffers en 81% van de mannelijke slachtoffers). De cijfers variëren naargelang het soort geweld. Seksueel geweld ken het hoogste aantal niet-meldingen (86%) en fysiek geweld het laagste (61%). 78% van de slachtoffers van psychologisch geweld zocht geen hulp.

In de meeste gevallen (63%) geven de slachtoffers aan dat ze omwille van persoonlijke redenen geen hulp zochten (vb. denken geen hulp nodig te hebben, zich schamen om wat er gebeurd is, niemand vertrouwen, denken dat niemand hen zal geloven, ...). Daarnaast geeft 12% van de slachtoffers aan dat ze omwille van redenen gelinkt aan anderen (vb. familie geen slechte naam willen geven, iemand laat hen niet toe hulp te zoeken, niet willen dat de pleger het te weten komt of in de problemen geraakt, ...) geen hulp zochten. Een gebrek aan toegang tot hulpverlening (vb. niet weten waar ze naartoe moeten of omwille van financiële of transport beperkingen) werd slechts bij 3% van de slachtoffers vermeld als reden. Iets meer dan 4% gaf aan geen hulp te hebben gezocht omwille van de coronamaatregelen (vb. hun huis niet willen verlaten omwille van covid-19, de hulpverleners niet nog meer stress willen bezorgen).

De meeste slachtoffers van psychologisch en fysiek geweld zochten hulp in de geestelijke gezondheidszorg (respectievelijk 14% en 10%) en bij de huisarts (respectievelijk 5% en 16%). Slachtoffers van seksueel geweld meldden zich hoofdzakelijk bij de geestelijke gezondheidszorg (7%), bij een huisarts (5%) of bij een Zorgcentrum na Seksueel Geweld (5%).

Niettegenstaande de geldende coronamaatregelen is in de meeste gevallen sprake van face-to-face contact met een professionele hulpverlener (56%) gevolgd door telefonisch contact (22%). Hulplijnen werden door 7% van de deelnemers gecontacteerd. In 1 op de 10 gevallen verliep de hulpverlening via een videogesprek. 71% van de slachtoffers die professionele hulp zochten gaf aan (zeer) tevreden te zijn met de hulp die ze verkregen. Iets meer dan 12% gaf aan (zeer) ontevreden te zijn met de verkregen hulp en 17% was noch tevreden, noch ontevreden.

Politie is zo goed als nooit ingelicht.

96% van de slachtoffers deed geen melding van de feiten bij de politie. Dit was voornamelijk zo in het geval van psychologisch (96%) of seksueel geweld (95%).

Meer dan 80% van de slachtoffers die geen melding deed bij de politie stelt dat het incident niet ernstig genoeg was om te melden, of wil zichzelf beschermen (i.e. zich schamen of verantwoordelijk voelen om wat er gebeurd is, niet weten wat er zou gebeuren als ze de politie op de hoogte zouden brengen). Daarnaast gaf meer dan 12% aan dat ze het incident niet meldden bij de politie omwille van de pleger (vb. niet willen dat de pleger het te weten komt, de pleger is iemand die het slachtoffer kent) of iemand liet hen niet toe om de politie te contacteren. Slechts 3% van de slachtoffers gaf aan dat ze de politie niet op de hoogte brachten omwille van coronamaatregelen (vb. hun huis niet willen verlaten omwille van covid-19, de politie niet nog meer stress willen bezorgen).

Van de slachtoffers die het geweld wel bij de politie meldde was 43% (zeer) tevreden met de hulp die ze verkregen. Een andere 28% was (zeer) ontevreden en nog 28% anderen waren noch tevreden, noch ontevreden te zijn met hun ervaring bij de politie.

Het onderzoeksteam

Prof. Ines Keygnaert¹ & Prof. Christophe Vandeviver²

Coördinatoren van het onderzoek

Dr. Anne Nobels¹, Evelyn Schapansky², Egon Robert¹, Joke Depraetere², Lotte De Schrijver¹, dr. Sabine De Moor²

Onderzoekers

¹UGent - International Centre for Reproductive Health; Ines.Keygnaert@UGent.be

²UGent - Institute for International Research on Criminal Policy; Christophe.Vandeviver@UGent.be